

Правовий статус інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України

Логвиненко Микола Іванович,
канд. юрид. наук, доц.,
Сумський державний університет,
Юрковський Юрій Олександрович,
Сумський державний університет

У статті проаналізовані основні складові правового статусу інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, а також його нормативне регулювання.

Ключові слова: *правовий статус, інспектор, правове регулювання.*

Дисциплінарна відповідальність суддів є однією із гарантій забезпечення належного виконання посадовими особами судової влади своїх службових обов'язків - здійснення правосуддя на професійній основі. Водночас важливим є те, що б заходи дисциплінарної відповідальності застосовувалися лише стосовно справжніх порушників трудової дисципліни і не перетворювалися на додаткові засоби тиску на представників судочинства. З метою створення умов для прийняття суддями законних, обґрунтованих та справедливих рішень під час розгляду тих чи інших категорій справ законодавством встановлено особливий порядок притягнення носіїв правосуддя до дисциплінарної відповідальності, специфічні заходи дисциплінарного впливу та інститут спеціальних суб'єктів, уповноважених їх застосовувати. Так, згідно ст. 147-1 Кодексу законів про працю України за загальним правилом дисциплінарні стягнення застосовуються органом, якому надано право прийняття на роботу (обрання, затвердження і

призначення на посаду) даного працівника[2]. У свою чергу, дисциплінарне провадження щодо суддів місцевих та апеляційних судів здійснює Вища кваліфікаційна комісія суддів України, а стосовно суддів вищих спеціалізованих судів та суддів Верховного Суду України – Вища рада юстиції. При цьому, з метою забезпечення швидкого розгляду справ, підвищення ефективності роботи та недопущення до розгляду безпідставних та необґрунтованих скарг Вищою кваліфікаційною комісією суддів України Законом України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено існування служби інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України[1].

На наш погляд, правовий статус інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. на сьогоднішній день законодавчо недостатньо врегульований, що обумовлює актуальність дослідження даної тематики, розробки пропозицій щодо вдосконалення недоліків сучасної правової системи, яка упорядковує зазначені питання. Крім того, останнім часом відбулися зміни в законодавстві в тому числі щодо питань, які стосуються правового статусу інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Дослідженням правового статусу інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України займалися: Р. Куйбіда, В.В. Молдован, В.Е. Теліпко, В. Філатов, А.В. Шевченко та інші науковці.

Під правовим статусом суб'єкта права слід розуміти основне його правове становище, закріплене законодавством. До елементів правового статусу, на нашу думку, необхідно віднести: правосуб'єктність, суб'єктивні юридичні права та обов'язки певного суб'єкта, гарантії їх реалізації та відповідальність за неналежне виконання ним своїх обов'язків. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» містить положення стосовно правового статусу інспекторів лише в двох статтях (109, 110). Згідно з ч.2 ст. 109 зазначеного закону для здійснення членами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України своїх повноважень діє служба інспекторів у кількості сорока двох інспекторів. При цьому, до складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України обираються (призначаються) чотирнадцять членів, які є

громадянами України, мають повну вищу юридичну освіту і стаж роботи у галузі права не менше п'ятнадцяти років[1]. Отже, можна дійти висновку про те, що на кожного члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України припадає три інспектори, які виконують допоміжні функції, тобто здійснюють свою діяльність як помічники таких членів, запобігаючи їх перевантаженню.

Служба інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України формується з числа осіб, які мають повну вищу юридичну освіту і досвід роботи в галузі права понад п'ять років. Отже, завдяки останнім змінам внесеним до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» було регламентовано правосуб'єктність інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, що має особливе значення для забезпечення належного здійснення дисциплінарного провадження стосовно професійних суддів. При цьому, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про віднесення посад керівних працівників та спеціалістів секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів України до відповідних категорій посад державних службовців» від 03.10.2010 № 2065 – р відносить інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України до третьої категорії посад державних службовців[3]. Тому можна зазначити, що в багатьох аспектах інспектор Вищої кваліфікаційної комісії суддів України має відповідати основним вимогам Закону України «Про державну службу». Крім того, дане Розпорядження відносить керівника служби інспекторів до другої категорії посад державних службовців, а його заступника до третьої. Проте, а ні Законом України «Про судоустрій і статус суддів», а ні іншими нормативно – правовими актами національного законодавства не регламентований правовий статус керівника служби інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та його заступника. Тому доцільно було б внести відповідні зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» стосовно тих питань, які б регулювали питання стосовно основних вимог до правосуб'єктності керівника служби інспекторів та його

заступника, обмежень їхньої професійної діяльності, порядку їх обрання на посаду та звільнення з посад, а також їх повноважень.

Варто зазначити, що Законом України «Про судоустрій і статус суддів» не передбачено випадків, коли інспекторам Вищої кваліфікаційної комісії суддів України може бути заявлено відвід, що створює загрозу для забезпечення законності механізму притягнення представників правосуддя до дисциплінарної відповідальності. Оскільки нерідко інспектором можуть працювати особи, які можуть мати заінтересованість у результатах дисциплінарного провадження стосовно того чи іншого судді. Тому доцільно було б чітко передбачити в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» підстави відповідно до яких інспектор Вищої кваліфікаційної комісії суддів України не може виконувати свої обов'язки під час здійснення конкретного дисциплінарного провадження, аналогічні підставам для відводу члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. На наш погляд, доцільно було б встановити також вимогу про те, що інспектори формуються із числа суддів вищих спеціалізованих судів, Верховного Суду України та Конституційного Суду України, які перебувають у відставці. Це б, на нашу думку, зменшувало б кількість випадків заінтересованості інспекторів у результатах застосування дисциплінарних стягнень до конкретних суддів.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про державну службу» регулювання правового становища державних службовців, що працюють в органах прокуратури, апаратах судів, дипломатичної служби, митного контролю, служби безпеки, внутрішніх справ, Національного антикорупційного бюро України та інших, здійснюється відповідно до цього Закону, якщо інше не передбачено законами України[4]. Виходячи з цього, крім вимог до правосуб'єктності інспектора Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, передбачених Законом України «Про судоустрій і статус суддів», необхідно враховувати також обмеження до правового статусу інспекторів, які передбачені Законом України «Про державну службу». Зокрема не можуть бути інспекторами

Вищої кваліфікаційної комісії суддів особи, які : 1) визнані в установленому порядку недієздатними; 2) мають не зняту або не погашену судимість за вчинення злочину або на яких протягом останнього року накладено адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення; 3) у разі прийняття на службу будуть безпосередньо підпорядковані близьким їм особам [4].

Таким чином, для правосуб'єктності інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів особи характерні такі ознаки: 1) вік, з якого особи можуть бути інспектором складає не менше, ніж 26 років, але не більше 65 років, оскільки для державних службовців встановлено граничний вік перебування на посаді; на нашу думку, більш доцільним було б підвищення віку правосуб'єктності інспекторів до 35 років; 2) повна вища юридична освіта; 3) досвід роботи в галузі права понад п'ять років; 4) громадянство України, оскільки на підставі ст. 4 Закону України «Про державну службу» перебувати на державній службі можуть лише громадяни України; 5) знання державної мови, що впливає з безпосередньої необхідності виконання ним своїх обов'язків; 6) наявність дієздатності; 7) відсутність судимості або її зняття чи погашення в установленому законом порядку; 8) відсутність безпосереднього підпорядкування під час перебування на посаді близьким їм особам та інші ознаки, передбачені чинним законодавством України.

Складовим елементом правового статусу будь-якого суб'єкта права, на наш погляд, є також його права та обов'язки. Відповідно до ст. 110 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за дорученням члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів: попередньо аналізують заяви (скарги) щодо притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, готують проекти висновків про наявність підстав для притягнення суддів місцевих та апеляційних судів до дисциплінарної відповідальності; попередньо аналізують матеріали справ щодо кваліфікаційного оцінювання суддів та

дисциплінарної практики щодо суддів; виконують інші доручення члена Комісії під час кваліфікаційного оцінювання або дисциплінарного провадження відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів»[1]. На наш погляд, позитивним моментом в даному питанні є те, що інспектори здійснюють свої повноваження лише за дорученням члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів, що, в свою чергу, повинно сприяти запобіганню зловживанням інспекторами своїми обов'язками, використання своєї компетенції в конкретних особистих цілях. Але, при цьому, на нашу думку, таке доручення має надаватися у письмовій формі як документ, який підтверджує обсяг повноважень інспектора Вищої кваліфікаційної комісії суддів стосовно конкретної справи.

Відповідно до положень Закону України «Про державну службу» інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів мають такі права як: користуватися правами і свободами, які гарантуються громадянам України Конституцією і законами України; брати участь у розгляді питань і прийнятті в межах своїх повноважень рішень; на повагу особистої гідності, справедливе і шанобливе ставлення до себе з боку керівників, співробітників і громадян; на оплату праці залежно від посади, яку він займає, рангу, який йому присвоюється, якості, досвіду та стажу роботи; соціальний і правовий захист відповідно до його статусу та інші. До основних обов'язків інспекторів слід віднести: додержання Конституції України та інших актів законодавства України; недопущення порушень прав і свобод людини та громадянина; безпосереднє виконання покладених на них службових обов'язків, своєчасне і точне виконання рішень державних органів чи посадових осіб, розпоряджень і вказівок своїх керівників; збереження державної таємниці, інформації про громадян, що стала їм відома під час виконання обов'язків державної служби, а також іншої інформації, яка згідно з законодавством не підлягає розголошенню; постійне вдосконалення організації своєї роботи і підвищення професійної кваліфікації та інші[4]. Вважаємо доцільним

закріпити та розмежувати окремо основні права та обов'язки інспекторів, з урахування специфіки їхнього правового статусу, у Законі України «Про судоустрій і статус суддів».

Крім того, доречним було б встановити у вищевказаному законі підстави припинення повноважень інспектора Вищої кваліфікаційної комісії суддів та звільнення його з посади. Чіткий перелік таких підстав може бути своєрідним захистом інспектора від неправомірного звільнення та стороннього впливу з боку правомочних на припинення його повноважень органів. На сьогоднішній день інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України призначаються на посади та звільняються з посад Головою Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за пропозицією відповідного члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України[1]. Вважаємо, що більш доцільним було б призначення та звільнення з посади інспекторів більшістю голосів членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Таким чином, рішення про прийняття на посаду чи припинення повноважень приймалися б не конкретними особами, а колегіально, що сприяло б відсутності залежності інспекторів від волі та інтересів конкретних осіб.

Складовою правового статусу будь – якого суб'єкта права, на нашу думку, є також інститут притягнення його до відповідальності у разі невиконання покладених на нього обов'язків, порушення ним Конституції та інших законів України. Законом України «Про судоустрій і статус суддів» стосовно інспекторів не врегульоване дане питання, що, на наш погляд, є недоліком. На підставі ст. 38 Закону України «Про державну службу» інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за порушення законодавства про державну службу несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із чинним законодавством[4].

На підставі ст. 14 Закону України «Про державну службу» дисциплінарні стягнення застосовуються до інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків, перевищення своїх повноважень,

порушення обмежень, пов'язаних з проходженням державної служби, а також за вчинок, який порочить його як державного службовця або дискредитує орган, в якому він працює. До інспекторів можуть застосуватися такі заходи дисциплінарного впливу: догана, звільнення, попередження про неповну службову відповідність; затримка до одного року у присвоєнні чергового рангу або у призначенні на вищу посаду[4].

Таким чином, правовий статус інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України недостатньо врегульований Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Зокрема, даним законом не передбачено всі ознаки правосуб'єктності інспекторів та умови призначення їх на посади, не розмежовано їх основні права та обов'язки, не врегульовані питання стосовно притягнення їх до дисциплінарної відповідальності та підстав припинення повноважень. Крім того, необхідно розмежовувати на підставі Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про віднесення посадкерівних працівників та спеціалістів секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів України до відповідних категорій посаддержавних службовців» окремо правовий статус керівника служби інспекторів, його заступника та інспекторів. Тому на наш, погляд Закон України «Про судоустрій і статус суддів» потребує подальшого вдосконалення в частині, що стосується регулювання правового статусу інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів.

Література

1. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р., № 2453–VI. – Х. :Одіссей, 2015. – 184 с.
2. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]: Кодекс від 10.12.1971 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page5>
3. Про віднесення посадкерівних працівників та спеціалістів секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів України до відповідних категорій посад

державних службовців[Електронний ресурс]: Розпорядження від 03.11.2010р.
– Режим доступу :<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2065-2010-%D1%80>
4. Про державну службу[Електронний ресурс]: Закон України від
16.12.1993р. – Режим доступу :<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>

Логвиненко М.І., Юрковський Ю.О. Правовий статус інспекторів Вищої
кваліфікаційної комісії суддів України [Текст] / М.І. Логвиненко, Ю.О.
Юрковський // Європейські перспективи. – № 3. – 2015. – С. 32-35.